

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת תרומה תשע"ב

גיליון 7
שנת שישית

להוגי שעשועות

לקראת ימי הפורים הבעל"ט - גיליון שבע הבא - פרשת תצוה - שבת זכור - יצא במהדורה מיוחדת.

התשובות לשאלות המתפרסמות בגיליון זה - יופיעו בעזרת גיליון פרשת ויק"פ - החדש, יחד עם חלק מהתשובות לגיליון פרשת תצוה - שבת זכור - (אנשי שאר החשובות יודעו בגיליון מיוחד).

"באחד באדר משמיעים על השקלים"

היות והגיליון הבעל"ט יוצא במהדורה מיוחדת ובכמות מרובה המערכת פונה ל'גבורים בעם' לבא להחליץ חושים לסייע בהפצת התורה, בהוצאות הרבות להדפסת הגיליון בקרב הארץ.

ניתן להנציח חלק מהגיליון או הפצה בערים מסימות ניתן לפנות למזכירות בעניני הנצחה בא"י: בטל 08-9743436, ובח"ל: 1-732-5973555 או במייל yaepstein@aol.com

כתב חידה

לפני שנולדתי נקראתי, ובמנין הנביאים נמנית.

מעשי משולשים היו, ולשלשה לצרפני נמנו.

יותר משנותי בלידת בני, פעולותי בהם נדמיתי לאבי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרשי

מעניא דמגילתא

תשעה אנשים התכנסו לשמוע מקרא מגילה, ולאחר שסיימו הקריאה, מצאו שמתחילה לא היו תשעה, אלא עשרה

כיצד יתכן, שאילו היו תשעה, היו יוצאים יד"ח, וכיון שנתברר שהיו עשרה, לא יצאו ידי חובה כלל.

200 מעניא דמניא 200

בחסדי ה' כי לא תמנו, שהחינו והגיענו לרגל הופיעו לאור עולם של גיליון 'המאתים' כ"ו, ובתפילה שזכנו להוסיף כנה וכהנה לאלפים ורבות, ראינו להוסיף בזה 'חידה' לפני הוגי השעשועות, ב'סימנא מילתא' על ענין 'מאתים'.

מנה לכה"פ חמש מצוות או הלכות, דאורייתא או דרבנן, ושאר תקנות והנהגות, הקשורות למנין 'מאתים' (למעט היכן שנאמרו בלשון דוגמא או גזמא בעלמא).

דבר תורה

"וְעֵרַת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֵרַת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שֵׁטִים". שמות כ"ה ה'.

איתא בשבת כ"ח א', 'גופא, בעי רבי אלעזר, עור בהמה טמאה, מהו שיטמא טומאת אהלין. מאי קמביעיא ליה, אמר רב אדא בר אבהו, תחש שהיה בימי משה קמביעיא ליה, טמא היה או טהור היה. אמר רב יוסף, מאי תיבעי ליה, תנינא, לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד. מתיב רבי אבא, רבי יהודה אומר, שני מכסאות היו, אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים. רבי נחמיה אומר, מכסה אחד היה, ודומה כמין תלא אילן (חיה טמאה היא, ומנומרת בגוונין - רש"י). והא תלא אילן טמא הוא. הכי קאמר, כמין תלא אילן הוא, שיש בו גוונין הרבה, ולא תלא אילן, ואילו התם טמא, והכא טהור. אמר רב יוסף, אי הכי היינו דמתרגמינן ססגונא, שֵׁשֶׁשׁ בגוונין הרבה (ששמש ביופיו בגוונין - רש"י, ובתוספות הרא"ש כתב, "כלומר, אי הכי דהוא טהור, ניהא הא דמתרגמינן ססגונא, לפי שאינו דומה לתלא אילן, אלא בזה שיש לו גוונין הרבה", ובדומה לזה כתב בר"טב"א).

עוד איתא שם ב', 'מאי הוי עור בהמה שהיה בימי משה (הואיל לרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר, לא איפשטי בעיין - רש"י), אמר רבי אלעא אמר רבי שמעון בן לקיש, אומר היה רבי מאיר, תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא, וקרן אחת היתה לו במצחו, ולפי שעה נזדמן לו למשה, ועשה ממנו משכן ונגנו. מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו, שמע מינה טהור היה...".

והנה בעיקר דברי ר"מ שהתחש היה רק 'לפי שעה', הקשו המפרשים, דסוק מפורש הוא ביחזקאל (ט"ז י'), שבני ישראל מדבר נעלו לרגליהם מנעלים מעורו של התחש, כדכתיב, 'וְאֶנְעֲלֶךָ תְּחָשׁ'. במהרש"א בשבת תירץ, ש'לפי שעה' הכוונה על דור המדבר, שכל התקופה שהיו במדבר היה להם לישראל את התחש, ומעורו עשו את היריעות, ובשאל השנים הכינו מהם מנעלים.

אבל בשפתי חכמים, על דברי רש"י עה"פ, המביא את דברי ר"מ הללו, שלא היה אלא לשעה, גם הקשה כן, ותירץ, שהתחש המוזכר בנבואת יחזקאל שממנו עשו מנעלים, היה טמא, ואילו התחש שהיה רק לשעה, טהור היה, וההכרח לכך הוא, מדברי הגמ' שהובאה לעיל, 'שלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד'.

והנה ביסוד דברי השפ"ח, שיש הכרח לומר שהיו שני סוגי תחש, יש להקשות, מדוע נדחק לפרש כן, הרי יתכן והיה רק מין תחש אחד שהוא טמא, ובכל אופן יותר להשתמש בו למלאכת שמים, וזאת ע"פ דקיימ"ל בבכורות ה' ב', דפרה שילדה כמין סוס, אותו סוס מותר באכילה, משום ד'חיותא דלא מקרי טמאה אלא רק לענין טמא שיצא מטהור, וא"כ אולי התחש של משה נולד מבהמה טהורה, וחשיב 'מן המותר בפיך', ולכן הותר להשתמש בעורו למלאכת שמים.

ואין לומר שטעם הדבר שאותו 'סוס בן פרה' מותר באכילה, היות ואנו מתייחסים אליו כפרה, אלא שצורתו היא סוס, ואם כן, לא יועיל מה שאותו תחש הוא בן פרה, כי אין דין עורו כ'עורות תחשים' אלא כ'עורות פרה', שהרי אין אנו מתייחסים לאם אלא רק לענין כשרות אכילתו, אבל לכל דבר אחר אזילנן בתר צורתו, וחשיב שפיר כתחש, כדאיתא בתשובות יד אליהו סי' ב' (הובא בפתחי תשובה יור"ד סי' ע"ט סק"ב), לגבי טהורה שנוגדת מן הטמאה, הדעת ד'חיותא דלא מקרי טמאה אלא רק לענין אכילה, ולא לשאר דברים, הן לקולא והן לחומרא, וכגון שחשיטתה מטהרתה מידי נבילה, ויש כרת באכילת חֲלָבָה, ואסור לסחור בו, אלא שמוסיף ואומר, שהואיל והוא ספיקא דאורייתא, אין להקל, ויש לו חומרי בהמה טהורה וחומרי בהמה טמאה. א"כ מבוואר שאם פרה ילדה כמין תחש, מלבד מה שהוא מותר באכילה מדין היוצא מהטהור טהור, חשיב שפיר כתחש, וניתן להשתמש בעורו ל'עורות תחשים', וצריך ביאור, מה ההכרח לומר שהיה תחש טהור שהיה רק לפי שעה.

הנה במשנה בנדה כ"א א' נחלקו ר"מ וחכמים בדין ה'המפלת מין בהמה חיה ועוף', שלר"מ חשיב ולד וטמאה כילודת וולד מעליא, ואילו לחכמים 'כל שאין בו מצורת אדם, אינו בלד'. ובגמ' שם כ"ג א', איתא שרבי ירמיה שאל את רבי זורא, לדעת ר"מ, שבהמה נאסר אשה, חשיב כולד גמור, מה הדין אם אביה קיבל עליה קידושין, האם המקדש נאסר באחותה. ודוחש כל הגמ', שולד כזה אינו יכול לחיות. ומשמע, שאילו היה יכול לחיות, היה לבהמה זו דין כאשה, והיתה מקודשת, וזאת משום ש"מ סובר, שכל הולך אחר האם, ואם האם היא בהמה, הולד יהיה בהמה, ולא משנה איך הוא נראה, וכן אם האם היא אדם, גם הולד יהיה אדם, גם אם הוא נראה כבהמה.

לפי דברי הגמ' הללו, יתבאר הדברים שפיר, שהנה כל יסודו של היד אליהו הוא לשיטת רבנו, שאזילנן בתר צורת הוולד, ועל כן, אם נולדה לבהמה טמאה צורה של בהמה טהורה, מעיקר הדין היה צריך להיות שהיה טהור, אלא שגזירת הכתוב היא ש'היוצא מן הטמא טמא', ועל כן וולד כן נאסר באכילה, ויתכן גם שהתחש שהיה בזמן משה, הוא בנה של בהמה טהורה, שדינו הוא שמותר באכילה ועורותיו נחשבים כעורות תחשים, אלא שממראו זו שהתחש הטהור 'היה לפי שעה', היא מימרתו של רבי מאיר, ורבי מאיר הרי סובר שהכל הולך אחר האם, ועל כן מוכרחים לומר שהתחש היה בפינו בעצמו לפי שעה, כי אילו הוא היה בנה של בהמה טהורה, למשל פרה, הוא היה נחשב כאמו, ואף אם מראהו הוא כתחש, עורו לא נחשב כ'עור תחש' אלא כ'עור שור', וזה ההכרח לפרש שהתחש היה רק 'לפי שעה'.

© כל הזכויות שמורות ל'איחוד בהידוד' ולרבנים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

מעשה רב

בבוקר יום הפורים לאחר תפילת שחרית וקריאת המגילה, ניגש ראובן בן הישיבה אל שמעון ידידו, והושיט לידו שטר כסף, אותו ייעד למצות 'מתנות לאביונים'. שמעון קיבל את הכסף מראובן ושאלו, האם כוונתו היתה שישימש עבורו כשליח לקיום המצוה, להעביר את הכסף לידי אביון מהודר. ראובן השיב בשלילה, לא התכוונתי למנותך שליח, אלא בנתינתו זו כבר קיימתי את מצות היום של 'מתנות לאביונים', שהרי בן ישיבה בודאי שאין ברשותו 'מאתים' זו'.

מה בכך שאין לי מאתיים, זמן טען שמעון, הלא בסביעתא דשמיא לא חסר לי דבר, שהרי הורי משלמים טבין ותקילין בעבור המזון ומקום הלינה שאני מקבל מהישיבה, ועוד שולחים לי מידי חודש בחודשו 'דמי כס' להוצאות הנדרשות.

ראובן השיבו, זה שהגך סמוך על שולחן אחרים הדואגים בסביעתא דשמיא לכל מחסורך, אין זה אומר שהינך עשיר, שהרי כל נתינתם היא מתנה מצידם, ואין להם כל חובה להמשיך בכך, וממילא עפ"י דין ניתן לקיים על ידך מצוה זו של מתנות לאביונים בהידור.

אם כדברך, טען שמעון, הרי להרבה בני אדם אין כסף זמין, ואף לא נכסים, בשיעור של מאתיים, זמן, אלא שיש להם בחסד ה' משכורת קבועה, ואם גם היא אינה מובטחת כלל ועיקר, ובכל זאת לא שמענו שמקיימת אצל כאלו אנשים מצות נתינת מתנות לאביונים.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתב רש"י (שמות כ"ה ב"ט), "וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים... ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו...".

עייני יומא (כ"א א'), "דאמר רבי יהושע בן לוי, נס גדול היה נעשה בלחם הפנים, סלוקו כסדורו, שנאמר (ש"א כ"א ז'), לשום לחם חם ביום הלחוף, ופרש"י, "סילוקו כסידורו, כשמשלקין אותו עדיין הוא חם". וא"כ ודאי שלא נתעפש, ובתוס' במנחות (כ"ט א' ד"ה סילוקו) מפרש, דהיה דך, ע"ש, אבל לפרש"י לכאורה למה הוצרכו לנס.

וצריך ביאור!!!

בבין חידות

היכי תימצאי, אם יתפלל הרי זה כעובד ע"ז ח"ו, ואם לא יתפלל, ינצל מכל צרה.

מענינא דסדרא

"לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד" (שבת כ"ח ב'). היכן מצינו בפרשתינו להיפך מזה.

לרפואתו השלימה של מרן רבינו הגדול רבי יוסף שלום שליט"א בן חיה מושא בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ החבר ר' אברהם בן ברוך מאיר ז"ל.

לבשלה עם חלב טהורה, ולא ממשט אלא שמורת לבשלה עם חלב קטטה, דשמעינן דבתר חליה אזלינן.

וממילא השתא שפי הוצרך קרא לגבי אדם, ואדרבה השתא ניוחא טפי לשי' הרוחא, דאל"פ דבשר אדם בלאו, לא סגי לו למילף אדם מבמה, שהיו אין שוה אדם לבמה אלא לעינן בשרם, אבל לעינן חלב שלהם, וברא במה טמא טמא אדם הלבה טמא, ואילו אדם חלב טהור, וכדליפתן מקרא דגבי גמל וכ"ל, והלכך הוצרך לקרא בפנע'צ למעט, דגם לבשל בשר במה טהורה בחלב אדם מותר, אל"פ שחלבו מותר כבמהה טהורה.

תשובה ל"מעניא דירחא"

בתשובה לשאלה, בהא דמבואר בא"ח (תכ"ו ס"ג), לעינן ברכת הלבנה, "עד אימתי מברכין עליה, עד ת"ז מיום המולד, ולא ט"ז בכלל". היאך יתכן שעדיין לא הגיע זמן ה"ל, ואעפ"כ

כבר אין לקדש הלבנה?
א. תבת אבשל (א"ח ת"ו ס"ד), ויעד מתי מברך עליה, עד שתתמלא פגימתה ואורה, שאין שם עוד שום פגימה..., ואם היה ליקוי לבנה באותו חדש, מזמן ליקויה ואילך אין מברכין, וכ"כ יתת הליקוי היא ממש אמצע החודש וניקוי המלכה לבנה, ומשם ואילך היא מתקנת לגרוע ולפחות אורה".

ומקור הדברים בש"ת מהר"ל (פי' ט"ט), וה"ד בב"י (א"ח ש"ס) ובדרכי משה שם אות א'. ועי"ש יהוה דוקא אם יעדינן בבירור שהיה הליקוי, אבל בסתמא סמנינן על חשבוינא שמסור לנו מרביתוני, שהוא מולד השוה. הרי מבואר, דבגוונא שהיה ליקוי לבנה, אל"פ שעדיין הוא קטטה ט"ו חרות המולד, מ"מ כבר נשלח. מתי ברכתה, כיון דמסאן ואילך מתחיל סמנתה, והלכך אין לברך עליה. וכן הביא הא"ר (שם סק"ג), וכן העיב"ץ בסדרו (שער החדש פ"ג אות ה'), וכן בפק הייטש תל"ו אות ט'. ואל"פ דבשע"ר הושטמ דין ה', וכן הרמ"א אל הביא, מ"מ כתבו באחרונים ה"ל דיש לחוש לברכה, ויכול לקדש בלא שם ומלכות.

ואמנם לו פבמ"ג שם בא"ר סק"ג, מה שח"ד שנית בזה, ובביאור דבריו יעוון כפיסר בירור הלכה להגרי"א זילבר וצ"ל, ח"ד א"ח ת"ו תל"ו". ויעי"ש בבירור הלכה שכתב עוד, דאפשר דכל עיני' דהבנאה הליקוי דאזלינן בתר השתבון הרגיל מנת המולד, היינו רק לשיטת הרמ"א (שם), דסד"ל דאזלינן בתר חצי ט"ו ט"ז, אבל לשיטת ה"ל דלעולם אזלינן בתר ט"ו מהמולד, ה"ל דאף אם היה ליקוי, מ"מ נמשך זמן הברכה עד ט"ו מהמולד, דחסור שיטת הב"י, דחד"ל קבעו זמן קבוע לברך עד ט"ו מהמולד. ואל"פ שיה' העתיק דברי מהר"ל ומתחשבים עם הליקוי, ה"ל דבנות ה"ל בזה רק להשטיטו דאזלינן בתר ט"ז כ"כ תשע"ג (היינו מהגר"ל והרמ"א וסימחם), שליתעם בלא"ה לא קבעו חד"ל זמן קבוע של ט"ו מהמולד', אלא אזלינן בתר שיעור קבוע של חצי החודש ממש, דהיינו מזמן שמתחיל בפועל מיעוט הלבנה, א"ל להכי יש לילך גם בתר הליקוי, וכ"כ הליקוי מותר על תחילת מיעוטה בפועל".

ועי' שם עוד שהארז"ק טובא פועניינא אלו, הן גרענין ליקוי לבנה והן אלאמה צילדו קזו ולא ילדו".
ב. והנה מצינו עוד היכי תמצי נוסף מענינא דיומא, שאין לקדש הלבנה אף קודם שנמנה זמנה, וכפי המבואר בש"ת נודע ביהודה (מדר"ק א"ח ס' מ"א, והובא בשע"ר ס' אות ט'), ועי' ש"ת בדברי בעשירי אמה"ש שער ו' סק"ג. והוש"ח פ"ח ה"ל ג' גליס של"טי"א שהעירונו (זה). דיעוון שם שנשאל, אם המולד של ה"ל אדר היה בער"ח, ואז כלה זמן קידוש לבנה מפורסם באופן שליל "ד' שהיא ליקראת המגילה הלא לילה אחורון שיכולים לקדש הלבנה", ואם לו בקסומו בו ביבילה עבר הזמן, ולא נתייב הלבנה לא אותן הימים, ובבלי ז"ל באמצע קריאת המגילה תנפירו הניבית ודוחה הלבנה, אם יש להפסיק באמצע קריאת המגילה לקדש הלבנה, כי אולי אם ימתין עד טו הלקריאה התכסה בעיבם".

ואחר אירובת דבריו שם כתב, "ובקריאת המגילה אם אירע כזה, שיבטל זמן קידוש הלבנה לגמרי קודם שסיים המגילה, לנע"ל חלקק, שאם לו הצניבור לו קידוש, ופיסקויו כלום יקדשו הלבנה ואח"כ יגמרו קריאת המגילה, ולא הפסידו פרסומי ניסא, שהרי יגמרו כלום יחד קריאת המגילה כבדראשונה. אמנם אם יחיד לא קידש הלבנה והוא קיורא המגילה עם הצניבור, אם לא פיסקו לקדש הלבנה שמונה בחלו אצ"ל קיורא המגילה ביחיד, הוא דראי עליו שבקנין פרסומי ניסא משום מצוה דיבנה. וכבר כתבת דאפילו עדיין לא התחיל לקרות, ואלו לפנינו צניבור ורחובי עמה, ויש לפנינו קידוש לבנה, וידחה קידוש לבנה לגמרי כדי לקרות בצניבור". נמצא, ומשכ"ח ל"ל שיש שונר של קידש הלבנה, ואם יקדש הלבנה לעצמו, פסיק קריאת המגילה בצניבור, אז אל"פ שהיא המגילה יעבור זמן קידוש הלבנה, מ"מ לא יפסיד קריאת המגילה בצניבור בשביל ברכת הלבנה".

תשובה ל"כתב חידה"

מי אנו: "יפונה [אבי כלב]"

דמות הקטורה: רש"י ל"ד ז', ח"ור. בנה של מרים היה, ואביו כלב בן יפנה, שנאמר (דה"א ב' ס"ד), וינקח לו כלב את אַפְרַת וַתְּהַדֵּל לוֹ אֶת חוּר, אפרת זו מרים, כדאייתא בסוטה (א"ב').

אבי נקרא כבן החמישי – שקנה אבי יפונה נקרא כבנו החמישי של עשו הרשע.

שקנה היה אבי יפונה, ועל כן במקומות רבים נקרא יפונה 'הקניזי' על שם אביו, כגון (במדרב ל"ב ב'), "גַּלְתִּי כִּלְבֵּן בֶּן יַפְנֵה הַקְּנִיזִי...", והכנה ברות, וכן כתב האב"ע (שמות ל"ד ז'), "בַּיְרֹושָׁה כִּסְרִי", ר"ק יהושע ט"ו ז' ד"ה והנכנא אב"א, וביבת ביאור באברבנאל שם.

אכן בספר דה"י (א' ד' ג'), כשנמנים בני קנז, מוזכרים רק עתניאל ושריה, ואילו יפונה לא מוזכר, דכתיב, "ובני קנז עתניאל ושריה ובני עתניאל חתת". ועיני' להלן שהבאנו את ביאורו של המלבי"ם בפסוק.
ובנו החמישי של אליפז נקרא קנז, כדמפורש בקרא (בראשית ל"ו א'), "וַיְהִי בְּנֵי אֱלִיפַז־קִנְזִי וְיִמְיָן אֹמֶר־צֶפֶן וְגַקְתָּם וְקִנְזִי", וקנז זה היה מאלופי עשו, כמפורש ל"ז (שם ט"ו).

דבומה אילו בן נכדי – שבדומה לשמו של קנז אבי יפונה, נקרא 'קנזי' שהיה בן נכדו אילו בן נכלב בנו.
שבן נכדו של קנז אבי יפונה נקרא 'קנז', כמפורש בפסוק (דה"א ד' ט"ו), "וַבְּנֵי כִלְבֵּן בֶּן יַפְנֵה עֵירוֹ אֶלֶף וָנֶסֶם וּבְנֵי אֶלֶף הַקְּנִזִי", והיינו, ש'קנזי' היה בנו של 'אלף', נכדו של 'נכלב' בן נכדו של 'יפונה'.
ועיני' בפרש"י שם שכתב, שבה' זו של אלף שבו היה 'קנז', ואין וא"ל זה חיבור של תיבה זו עם לפניה, אלא כאות ראשונה של התיבה, כ"ך היה שמו - וקנז', וכן כתב הרד"ק, "כ' היה שמו, וקנז בו"י".

אחי השוטף זכה בביבשוש – שעתינאל אחיו של יפונה, שהיה שופט ישראל, ביבשוש זכה בביבשוש את 'קרי'ת ספר, זכר לדלהלן.

ועתניאל²⁴ היה אחיו של יפונה, ששיניהם היו בני קנז, יפונה כדלעיל, ועתניאל²⁵ כמפורש בפסוק במקומות רבים, וכגון (יהושע ט"ו ז'), "וַיִּלְכְּדֵהוּ עֵתְנִיאל־בֶּן קִנְזִי".

ועתניאל היה שופט ישראל, והארשון שבשם²⁶, לשאלר פטירת יהושע וכל הקהלים שראו את מעשה ה' הגדול שעשה לאשה²⁷, שם דוד חסד אשר לא ידעו את ה' ואת מעשיו לישראל, ואתו הדור החדש, עשה את הדרע עיני', ויעבדו את הבעל ואת שאר האלהותם מאלוהי סיניניהם, וזאת אף ה' בהם, ומכרס בידי כושלן ורשעתיים מלך אַרְם נְהָרָם, ויעבדוהו שמונה שנים, וכאשר נשקו אל ה', הגמיד לראש²⁸, ועתניאל השופט, שיצא למלחמה על זקנו והגלילי עליו בל מלחמותיו, עד שהארץ קטטה ארבעים שנה²⁹. כמפורש בפסוקים בשפטים ב' ז' - ט"ו, ג' ז' - א"א.

ועתניאל היה זה שכבש את קרית ספר, דכתיב (יהושע י"ט ט"ו – י"ז ושפטים א' ח' - י') "וַיַּעַל שָׁמֶס־בֶּן יִשָּׁבֵב דָּבָר וַיֵּשֶׁם דָּבָר לַפְּנִים קְרִית סֹפֵר. וַיֹּאמֶר כִּלְבֵּ אֲשֶׁר יָרָה אֶת קְרִית סֹפֵר וַלְכָדָה וַתֵּת לוֹ אֶת עֵקֶהָ בְּתֵי לְאֶשָׁה. וַיִּלְכְּדֵהוּ עֵתְנִיאל־בֶּן קִנְזִי...". כשאבש ב"י יהודה ובראשם כלב נשיאים, ונחלמו בכניניהם וישיבי הארץ, כשהגיעו לעיר שבאותם הימים נקראה 'קרי'ת ספר', שעבער היה שמה 'קרי'ת ספר', אמר כלב, שמי שיכה את 'קרי'ת ספר', וילכדה, הוא יתן לו את בתו עקשה לאשה³⁰, ועתניאל כבשה. אכן, היות ופרשה זו נאמרה פעמיים, גם בספר יהושע וגם בספר שפטים, דרשו ח"ד, שאין הדברים כפשוטם, אלא המלחמה המדוברת אינה מלחמה ושגמית פשוטה, אלא ענין רוחני, וכפי שבעוה"ת נבאר בסמוך.

להנשא לבני הנשיא שמר נפש – שעתינאל אחיו של יפונה, כיבשוש קרית ספר היה אשתו של עכסה ולהנשא לאביה כלב, בנו של יפונה, שהיה נשיא ומסר נפשו למעשה המרגלים.

שעכסה³⁴ הייתה בתו של כלב, שעכשוברשוש זכה עתניאל לשאמנה, כדלעיל, שזה היה התנאי שהציב כלב אביה למי שיכבוש את המקום, וכמפורש בפסוק (יהושע ט"ו ג' ושפטים א' ג'), שאכן כך היה, "וַיִּלְכְּדֵהוּ עֵתְנִיאל־בֶּן קִנְזִי וְהָיָה בֶּן יַפְנֵה לוֹ אֶת עֵקֶהָ בְּתוֹ לְאֶשָׁה".

וככל היה בנו של יפונה, כמפורש בראש במקומות הרבה, וכגון (במדרב ג"ג א'), "לַקְטָשָׁה יוֹהֵדָה כִּלְבֵּן בֶּן יַפְנֵה".

וככל בן יפונה היה נשיא, כמפורש בקרא שנמנה במנין הנשיאים שיניחילו את ארץ ישראל (במדרב ל"ד ח' - ט'), "וַיְנַשֵּׂא אֶתְּךָ נְשִׂיא אֶתְּךָ מִמֶּשֶׁה קַחְחֹךְ לַחֵלֵל אֶת הָאָרֶץ. וְאֶלֶף שְׂמוֹת הָאֲנָשִׁים לַמֶּשֶׁה יוֹהֵדָה כִּלְבֵּן בֶּן יַפְנֵה". ועיני' אב"ע שמות ל"ד ז' בפירוט הקצר.
וככל משור נפשו מיעוטה המרגלים, כדאייתא במדר"ר ט"ו ז', "ויבאר עד נהל אשכול לו יצר ולבוטל מיריות ארץ ישראל, איילו עליה של שלף את זיוין וירץ לפניהם ואמר להם, אם אין אתם נוטלים, אם אתם הורגים אותי, או אני הורג אתכם...". וביאור דברי המדרש, שכאשר ראה כלב שהמרגלים בארץ ארץ ישראל, ולא רצו לקחת מפוריותה המיוחדים, שלף כלב על לבו וניא ואלה הם יו"ה, הרי משור נפשו להריגה.

וכן כשהשימוע המרגלים אל העדה והוציאו את דבת הארץ, כתוב (במדרב ג' ג' ל'), "וַיְהִי כִּלְבֵּ אֶת הָעָם אֶל מֶשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נִעְלָה וְיַרְשֵׁנוּ אֶתָּה יָ כִּיכֹל נֹכַח לָךְ", ואיתא בסוטה ל"ה א' מהשת, ובתחילה חשבו כולם שהוא בא לומר דברי נגיא על משה, שפתח ואמר "וכי זו בלבד עשה לנו עמרם", ואחר"כ שרתקו כולם, התחיל לומר בכבושו של משה, "והוציאנו ממצרים וקרע לנו את היים והאכילנו את המן, אם יאמר עשו סולמתו ועלו לרקיע ועל נשמעו לו...". ודבריו אלו כנגד המרגלים וישראל שעמעו לדבריהם הרעים, שם מסירות נפש ממש, שהרי בסופו רצו בעיבור זה לטוקלן, ודכתיב (שם מ"ד ז'), "וַיֹּאמְרוּ כִּלְבֵּן הָעֵדָה לְרִגְוֹם אֶתְּם אַנְּשִׁים...", וכפרש"י האב"ע, שהכוונה על יהושע וכלב, וכביאורי המפרשים שם, שהוא מפני שדבריו טבוחת ארץ.

והנה עצם הדבר שבעבורו זכה עתניאל להנשא לעכסה בתו של כלב, דרשו חז"ל²⁵ בסוטה ז"א א' ובתמורה ט"ז א', שאחרי מות משה, "תשש כוחו של יהושע, ושתכחו ממנו של מאות הלכות, ויגדלו לו שבע מאות פסוקות, ומדדו לו לשראה לזורגו... אמר רבי אבהו, אף על פי כן החזירן עתניאל בן קנז כחון קמפלו, שנאמר (יהושע ט"ו ז'), וַיִּלְכְּדֵהוּ עֵתְנִיאל־בֶּן קִנְזִי אֲחִי כִלְבֵּ וַתֵּת לוֹ אֶת עֵקֶהָ בְּתוֹ לְאֶשָׁה", והיינו שזו היא קרי'ת הספר שאותה כבש עתניאל, שבעבורה הבטיח כלב שמי שיכבושה יקבל את עכסה בתו, כפי שאכן היה²⁶.

לרוע הגוון מיוחד זכיתי – שיפונה זכה לרוע הגוון ומיוחד מכלב בנו, את חור הנביא שנהרג על קידוש השם, ואת בצלאל נכדו, שנכה להיות מבני המשכן.

שחור היה בנו של כלב, מפורש בדה"א ב' ט', "וַתִּקַּם עֲזֹרָה וַיִּקַּח לוֹ כִּלְבֵּ אֶת אֶפְרַת וַתְּהַדֵּל לוֹ אֶת חוּר". אלא שפשוטו הפסוקים הוא שמדבר ב'כלב בן חצרון' ולא ב'כלב בן יפונה'. אלא שיעייוני' אב"ע שמות כ"ד ז' בפירוט הקצר, שהוא כלב בן יפונה ולא כלב בן חצרון.

וחור היה נביא, כדאייתא בביק"ר ז' ג', "הי. הרגו את חור שהיה נביא...". וכן נמנה במנין המ"ח בניאיים במגילת א' ד'.

ונכדו של חור היה בצלאל, כמפורש בקרא (שמות ל"ב א'), "רָאָה קְרָאֲמִי בְּשֵׁם צִצְלָאֵל בֶּן אֹרִיִן בֶּן חוּר לַמֶּשֶׁה יוֹהֵדָה", ובצלאל היה מבני המשכן הכללים, דכתיב שם באריותו בפסוקים.

יש דעה שכלל לא הייתי – שלאכארה הדעה הרווחת בחז"ל, שכלל לא היה אדם ששמו 'כלב בן יפונה', אלא הוא שמשש ששמו של 'כלב בן חצרון'.

שדעת חז"ל שכלב בן יפונה היה כלב בן חצרון, כדאייתא בסוטה ז"א ב', תמורה ט"ז א' ועוד הרבה, שהנמי' מביאה את הפסוק בדה"א (א' ב' ח'), "וַכִּלְבֵּן בֶּן חֲצֹרֹן הָיָה עֲזֹרָה אֶשָׁה וְהָיָה יָרְעוּת [ואֶלֶף בְּנֵיהָ יָשָׁר וְשׂוֹבֵב וְאֶרְדּוֹן], וּמִקְטַשָׁה הִנֵּמָה, וְכֹכָב בֶּן אֶתְנֵן הוּא, הַיְהוּה בֶּן יַפְנֵה, דכתיב (במדרב ג' ג' ו'), "כִּלְבֵּן בֶּן יַפְנֵה". ומתרגת הנמ', שלעולם כלב אכן היה בנו של חצרון, ולא שנקרא גם בן 'יפונה', שנדרש בשמו "בן שפנה מיעוטה מרגלים" (ל"פ פרש"י).

נמצא שלפי דעה זו, לא היה ללל בעולם אדם ששמו יפונה שהיה אביו של כלב.

אכן שלפי דעות הללו יש לבאר כמה עניינים אודות כלב, שאם כלב היה בנו של חצרון, מדוע הוא נקרא הקניזי, דכתיב (במדרב ל"ב ב'), "בְּגַלְתִּי כִּלְבֵּן בֶּן יַפְנֵה", ונכנה נרבות. זאת ועוד, שצמאנו כמה פעמים, שנכתב שהיה כלב אחיו של עתניאל בן קנז, אלא כלאורה אז שאף עתניאל הוא בנו של חצרון, ואו שכלב הוא בנו של קנז.

אלא ביאור חז"ל, שחצרון נשא אשה וילדה לו את כלב, ואחר שמת²⁷ חצרון, נישאה לקנז וילדה את עתניאל, וקנז גידל את כלב, נמצא שגם היה חורגו של קנז, ועל כן כלב קנזו הקניזי, וכן עתניאל היה אחיו מאם, ומשום הכי נכתב בפסוקים עליו אר"י כלב'. ומסופה הנמ' ותובת (ל"פ ו') גרסת הב"ח ת"ת, וכן בשיעור רש"י שם וכדלהלן), "דיקא נמי דכתיב בן יפונה הקניזי, ולא כתיב בן קנז, ש"מ (ופרש"י, דיקא נמי דכתיב קנז הוא, דכתיב בדוכתא אחריתי כלב בן יפונה הקניזי, ולא כתיב בן קנז, אלאמי גידלו קנז ולא ילדו)".

ולפי ביאור דברי חז"ל הללו, שכלב היה אחיו של עתניאל רק מאם' א' אמב, מובנת השאלה מדוע כלב לא נמנה בני בני קנז, כשבספר דה"א (א' ד' ג'), כשנמנים בני קנז, מוזכרים רק עתניאל ושריה, דכתיב, "ובני קנז עתניאל ושריה ובני עתניאל חתת", זאת משום שכלב לא היה ללל בנו, אלא רק בן אשתו, ולכך לא נמנה²⁸.

ועינין ברד"ק (יהושע ט"ז ג'), שכתב, שיתכן לפרש, שכלב ועתניאל היו אחיים מאב ואם, ואימהו אבא' בשני שמות, 'פונה' ו'קנז', כ"י הרבה נמצאים שני שמות לאדם אחד, "וכע"ל כתב באברבנאל.

ועי' בירא שם בדרך נוספת, "והנכון אציל עוד, ה' קנז היה שם ראש המשפחה, והיחסותיו בני המשפחה אליו, ובאמרו הקניזו או בן קנז, הכל אחד. כי ריחוק הוא ליחס האדם לבעל אמו, כי אפילו כשנשפתח האם לא מצאנו שיחיתו האדם, כי אם לבי'ת אבותיה...". ובאברבנאל שם כתב, "וכבר כתבו המפרשים, כי קנז הוא היה אבי אביהן, ומתיחסים אליו, כמו שאמר גם כן ב"ר הקניזי", והיו א"ל שניהם אחים מאב ואמא", ועולה מדבריו חיזוק עוצם, שכלב היה בנו של יפונה, ואף עתניאל היה בנו של יפונה, ויפונה היה בנו של קנז. ולכך כולם התייחסו אחרי.

ועל"ע מבלבב"ח דה"א ד' ג', שכתב בדרך חודושת, "ולפי דעת ישאשור פסחית הכותבים להסיר"ל כל לחץ שחלוצו המפרשים, נראה שכן לשאור יצא קנז הקניזי, והוא הוליד את יפונה, ש"ל"ק (במדרב ל"ב ב') כלב בן יפונה הקניזי, ולכאורה ניתן קנז, ויפונה הוליד שני בנים, קנז וכלב, ועל"כ אמר (יהושע ט"ו ז') וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב, ר"ל שקנזו זאבי עתניאל היה אביו כלב, וכ"ל לא היה צריך לסופרנו להזכיר, שכלב ירדעו זאבי מספר התורה וס' יהושע, והתחיל לבאר בני האחים קנז וכלב, שבני קנז (בן יפונה) היה עתניאל ושריה, ובני עתניאל היו חתת ומוענתי... (ושריה [בן חתת] של קנז) הוליד את ויפונה, ובני עתניאל יצאו בני גיא חרשים...". ומשחקי המלבי"ם ע"פ דרכו זו לבאר גם את פסוק ט"ו, "עתה חושב בני כלב אחי קנז בן השני של יפונה, והיה לו בנים מארבע נשים, הנבינים מאשתו הראשונה (לאמר שמה), היו עירו אלו ונעם, ובני אלה היה שמו וקנז...".

^[1] ודרשו חז"ל בסוטה ובתמורה שם, "למה נקרא שמה עכסה. שכל הרואה אותה כועס על אשתו (מתוך פיה - רש"י)".

^[2] ועי' בתוס' עשתי ע"ד א', שכתב אודות עכסה, שהיה בא בני צניבת יתירה.

^[3] ועי' בבבלי יקר הכותב, שעצם הדבר שפרשה זו של מעשה כיבוש קרית ספר על ידי עתניאל, ככתב שפיר יהושע ונעה בספר שפטים, ללמד את הדרש שבוה, שמדובר על חזרת הלכות שנשתכחו בימי אבול של משה וכן שביאורו ס"ד".

^[4] וכבר עתניאל הוסי' בכמה דוכתי, וכגון בתענית ד' א', "הנמי' מנהא את השלושה

^[5] שאלה שאלו כהונן, ולכאורה ניתן קנז להבטיח את כלב, אך לא חשש שמא הכובש

^[6] אלה ימזור או פסל

^[7] אלא לפי האמור שמדובר בדבר רוחני, ולא היה ללכלב מקום לחשש שיהיה איוה

^[8] עבד או פסול שיוכל להחזיר את ההלכות, לכך לא חשש

^[9] וביתוס' שם ביאורו, שהיה יושבתי ונכסה היתה צנועה יתירה, כלב סמך שוכותה וכוותו

^[10] יעמוד לה, שהרי אין מחוייבו לאלם אלא לפי מעשיו, כפי שאכן היה

^[11] כך כתב במהר"י קרא בביהושע ט"ו ז', "מת חצרון ונשאה קנז לאמו של כלב

^[12] והוליד את עתניאל".

^[13] אכן ערוך ז"ל השינוי בין הפסוק בספר יהושע לספר שפטים, כשכפיר יהושע

^[14] כתוב, "וַיִּלְכְּדֵהוּ עֵתְנִיאל־בֶּן קִנְזִי אֲחִי כִלְבֵּן", ואילו בספר שפטים כתוב, "וַיִּלְכְּדֵהוּ עֵתְנִיאל־בֶּן קִנְזִי אֲחִי כִלְבֵּן קִטְוֹן מִקְנִיזִי", ומה בא הנביא ללמדנו בהוספת תיבות

^[15] ו'הקטן ממנו'".

^[16] ומצאנו בביבלי קרי' כשפטטים שנקתשה בדבר, וביאר, שהרי חז"ל דרשו פרשה זו

^[17] על הלכות ששנתכחו באבול של משה, שהחזירן עתניאל בפנפלו, אלא שבשנותיו

^[18] הפרשה פעמיים, ללמדניו בא שלכלב, שגדולו גידלתו שצמאנו של עתניאל בתורה, שהחזיר

^[19] את ההלכות בפנפלו, או היתה בו גבורה של מלחמה לכל את קרית ספר.

^[20] ולפי"ז אחי מפרש, שמהם שפחה יהושע הוא על הלכות ששנתכחו בימי אבול

^[21] של כלב, שמהם, כי אין יוכל לקפ"מם עתניאל היה אחיו הצעיר או המבוגר של כלב,

^[22] ו"כי לעיניו המלכה, כי אין יוכל לקפ"מם עתניאל היה אחיו הצעיר או המבוגר של כלב,

^[23] יש קטקון חדש מלא שש"י, ואולי מה שכתוב בספר שפטים, הוא על הכיבוש של עיר

^[24] קרית ספר, ולא כתב הנביא שהיה הוא דבר פלא, שלמות שה היה אחיו הקטן,

^[25] שלא שם לעלות ולבא למלחמה, שכל בזה היה בעורו ונעה במלחמה.

^[26] ועייש"ש עד שהליקוי וביאר אף את החילוקים הנוספים בין הפרשיות, ולי דרכו זו

^[27] דעת כתב בחלקי קנז של כלב, שאילו היה חקטן ממנו, מזה הימנעו, וזאת ע"פ

^[28] מה שהבאנו לעיל שהיה להם אין צניר ושמו שמעון, שעתינאל רק היה קטן מכלב,

^[29] אבל גדול מעיניו, ששמעון היה צניר האחים.

